

Revista apare cu sprijinul
Academiei Române, din
Fondul Recurent al Donatorilor

■ „Un popor nu se caracterizează atât prin oamenii
mari pe care îi are, ci mai ales prin felul în care îi
recunoaște și îi stimează pe aceștia.”

Friedrich Nietzsche

EBSKO

Contemporanul

fondat în 1881

Revista apare sub egida Academiei Române

Director NICOLAE BREBAN

ideea europeană

REVISTĂ NAȚIONALĂ de cultură, politică și știință ANUL XXXV • Nr. 6 (867) • Iunie 2024

Regele David (1501-1504). Michelangelo. Galleria del Accademia. Firenze. Foto – Aura Christi

■ Nicolae Breban. Manuscrisul *Bunevestiri*

■ Ioan-Aurel Pop. Istoricul Constantin Cantacuzino Stolnicul

■ Victor Voicu • 85

Colaborări de Nicolae Breban, Ovidiu-Alexandru Băjenaru,
Aura Christi, Alexandru-Vladimir Ciurea, Ștefan N. Constantinescu, L. Gherasim,
Irinel Popescu, Flavian-Ștefan Rădulescu, Andrei Tică

■ † Timotei Prahoveanul. Pe urmele sihaștrilor din pustiul Iordanului

■ Mirela Roznoveanu. Pentru cine traduce ICR?

■ Comentarii critice de Ștefan Borbély, Constantina Raveca Buleu,
Theodor Codreanu, Daniel Cristea-Enache, Marius Miheț, Olimpiu Nușfelean,
Mariana-Ana Tupan, Magda Ursache

■ Debut: Sara-Elena Jinga, Daria Tarlapan. Forța de a rezista

■ Întrebări cât pentru o bibliotecă la Liceul Teoretic „Eugen Lovinescu”

■ Daniel Săuca. Festivalului internațional „Primăvara Poeziei”
A Költészet Tavasz • Spring of Poetry”

■ Aura Christi. *V de la victorie*

■ (Con)texte

Maria-Ana Tupan

Spațiul virtual și reconceptualizarea experienței poetice

Născut pe planeta Google, conform propriei declarații de identitate, Ionuț Caragea era predispus recepției în spațiul virtual. În anii pandemiei, poeta și criticul constănțean Elena Papadopol accesa în internet volumul *Locuiesc în casa cu ferestre închise*, distins cu numeroase premii („Mompezat,, „Henri Meillant,, „Jenny Alpha et Noël-Henri Villard,, – Franța, „Genius,, – Naji Naaman, Liban). Identificarea empatică a cititoarei cu universul claustrofobic din spatele „ferestrelor închise” nu atenua acuitatea percepției critice. În cartea publicată în 2023 la Fides, *Memoria autografelor. Studiu despre poemele, citatele și aforismele lui Ionuț Caragea*, Elena Papadopol remarcă sedimentele mitopoetice ale acestei poezii, profunzimea gândirii și jocul cu idei și metafore: „Aforismele sunt atât de profunde, încât, pentru a-ți expune propria proiecție, constăți că odată ce intri în esența lor, cobori într-o lume unde nu e vorba doar de imaginație, ci și de cultură, de tărâmul temelor, miturilor, logicii care, toate la un loc, au făcut parte, de când e lumea, din procesul creator”.

Convingător argumentat, diagnosticul îl situează pe Ionuț Caragea în rândul reprezentanților principalei direcții internaționale a generației 2000 – poezia conceptuală. Ca și în cazul valorilor anterioare ale acestui gen de artă, asociat avangardei, începând cu Marcel Duchamp și continuând cu expresionismul abstract și poezia grupului Language, centrul este și de această dată America. Recunoscând drept predecesori pe Mallarmé, Yeats, Pound și Robert Frost, conceptualiștii au fost mereu uniți de principiul supremației ideii asupra formei obiectului de artă, acordându-i o „dispensă retinală”, cum spune minimalistul Sol LeWitt. Noutatea generației 2000 a fost dată de contextul în care s-a afirmat. Internetul a declanșat o revoluție a modului de producție și diseminare a operei de artă comparabilă cu cea gutenbergiană. Accesul la textele unor autori noi și semnificativi a crescut exponențial față de ce oferiseră anterior bibliotecile și librăriile, portalurile de poezie (*Drunken Boat*, *Mipoesias*, *Poetry Daily*, *Verse Daily*, *What Sparks Poetry*, *Ecopoetry Now*, *Poetry Foundation*) îngăduind receptare și interacțiune fără precedent. Accesul simultan la atât de multe texte face posibilă

detectarea unor scheme generale care invită, cum spune Kenneth Goldsmith, nu la lectură, ci la a gândi despre o anumită operă literară. În engleză, substantivul colectiv *readership* (cititorii) este înlocuit cu *thinkership* (gânditorii asupra obiectului experienței estetice). De altfel, comunitățile de unde emană noua poezie sunt universitare - Universitatea Arizona (The Arizona Symposium on Contemporary Poetry) sau Universitatea Pennsylvania (West Chester University Poetry Conference) – care au reușit să o impună ca poetică a momentului.

Poemele și aforismele lui Caragea din recenta sa carte, *Fântâna care-și bea singură apa*, sunt, din titlu, un atractor de toposuri literare. Ca și șarpele Uroboros care își înghite coada în vasul alchemic, ca și Nastratin, care se hrănește din propriul trup, poezia este spirit ce se mișcă în cercul închis al propriei activități noetice lasând afară lumea fenomenală.

Poemele sunt construcții organice, dar având adesea efect de ecou, disipând o muzică aluzivă. Începutul amintește de tabloul inițial din Țara pustie de Eliot, când natura moartă își reia ciclul vegetativ – se reumple de seve și revine la viață – alegorie, desigur, a unui nou început de lume.

Ecourile din *Necuvintele* lui Nichita Stănescu indică și diferența; holismul acestuia, care vedea în artă fuziunea dintre eu și lume, este înlocuit la Caragea de acea naștere a spiritului/ poemului din sine însuși/ poetul: „eu și poetul înviaț/ între mâinile mele/ ne-am privit îndelung/ el, cu ochii lui de mare fără valuri/ eu, cu ochii mei de cer fără nori/ el, ridicându-și pasărea gândului către mine/ eu, coborându-mi ploaia gândului către el/ mâna cuvintelor lui atingând/ mâna necuvintelor mele/ respirația versului său/ deschizând fereastra sângelui meu/ el, ca o umbră, regăsindu-și/ trupul pierdut/ eu, ca un trup, regăsindu-mi/sufletul lipsă (...)”.

Autoreflexivitatea poetilor conceptualiști diferă de aceea a poststructuraliștilor de sorginte telquelistă. Ted Hughes („Vulpea”) sau John Ashbery („Paradoxuri și oximoroane”, unde apare iconica mașină de scris expusă în final la Harvard), anunță în final că au terminat de scris poemul pe care tocmai l-am citit. Poezia conceptuală insistă asupra procesului de creație care înlocuiește o ipostaziere a operei. Poetul creează un context al scrierii cu un dublet alegoric: pagina este o mare primordială, poetul este căpitanul unei fregate care urmărește o sirenă ce apare în josul paginii (o muză, așa cum este mireasa lui Duchamp din *Le Grand verre*), sărind de la o pagină la alta și văduvindu-l pe acest Ulise contemporan de o finală satisfacție estetică. Caragea este aici mai aproape de minimalistul Robert Morris care a inclus în lucrarea sa, „Cutie cu sunetul propriei faceri”, un dispozitiv ce redă zgomote de ciocan și fierăstrău.

Discursul liric are uneori inteligența și eleganța formală a unui silogism: „Cu un singur cuvânt, nu se face poezie./ Doar el, Dumnezeu, poate face totul, plecând de la singurătate și singularitate./ Și doar El, cu un singur cuvânt, poate face poezie./ Poezia aceasta este însăși existența./ Noi și viața noastră./ Deci, ce este poezia mea?/ Doar un fragment din existență./ Doar o literă care încearcă să descopere cuvântul lui Dumnezeu.”

Poetul creează scenarii fantasmagorice de o logică și coerență imaginativ-emoțională care le apropie de situații de viață concretă. Un poem precum *Frunza* nu se poate parafraza, deoarece ar dispărea amestecul ludic/grav al unui grațios joc speculativ ce amintește de Laforgue-Prévert-Sorescu.

Cu toate acestea, volumul este scris mai curând într-un regim grav, confesiunea la persoana întâi, ca în genul epistolar, caracteristică

Doar el, Dumnezeu, poate face totul, plecând de la singurătate și singularitate./ Și doar El, cu un singur cuvânt, poate face poezie

poeziei conceptuale, comunicând patetismul înaintării în vârstă, al degradării fizice, cu atât mai dureroasă cu cât sufletul se simte ca aparținând copilului de odinioară, captiv acum într-un trup ce nu-l mai exprimă.

Scenariile ating uneori un registru speculativ de nivel dogmatic-religios, precum în *Liberul arbitru al cuiului*, semănând cu antropomorfele certări ale crucii pe care a fost răstignit Mântuitorul. Aici, un cui de pe care a căzut un tablou cu Cina cea de taină, e pretext al unei speculații asupra liberului arbitru al unui cui care se face vinovat de sfredelirea mâinilor Mântuitorului.

Scrierea unui poem este metaforizată adesea ca vânătoare, amintind de tapiseriile medievale ale *Damei cu licorna*, dar acoperite palimpsestic de scena scrierii poemului și a tropilor lui textuali: „pagina albă/ este azi o pădure/ la care ajung cu mașina (...)/ mașina, ați ghicit, mintea mea/ dornică să respire/ aerul proaspăt al cuvintelor.”

Asemeni minimalistului Robert Morris, care a realizat o sculptură de forma unei cutii în interiorul căreia a introdus un dispozitiv ce redă zgomotele fabricării cutiei, Caragea redă imaginile auditive din timpul scrierii poemului care sunt ale unor evenimente descrise, nu trăite: „o aștept/ cu inima plină de speranță/ se aude susurul unui pârâu/ se aude strigătul uliului/ se aude inima codrului/ se aud greierii/ se aude un pocnet/ se vede o fantomă alunecând/ printre crengi și printre degetele mele înlemnite.” Cinegetica din *Căprioara cu piciorul beteag* trezește ecouri familiare din Labiș, dar sfârșește printre stele ca în alchimie și ermetism, unde, din nou, vânătoarea este un scenariu alegoric favorit: „pagina s-a sfârșit/ și pădurea/ și căprioara cu piciorul beteag/ eu merg mai departe cu mașina/ spre o pădure de stele/ din Constelația Capricornului.”

Ca și poezia concettistă a barocului, poezia conceptuală contemporană încântă prin ingeniozitate, inteligență, disimulată dar sofisticată codificare a mesajului. Spre deosebire de „omul secret” al barocului, însă, conceptualiștii au în program un apel la comuniune către poezii lumii, îndemnându-i să aducă în spațiul public internațional specificul local. Cu mozaicul național/ univesal al poeziei sale, Ionuț Caragea răspunde acestei chemări.

■ Scriitor, eseist, profesor universitar